

инструменты. Проведение данных мероприятий подразумевает выработку новой стратегии функционирования национальной банковской системы, направленной на достижение и поддержку ценовой стабильности, поддержание стабильности банковской системы и удержания устойчивых темпов экономического роста.

Источники и литература:

1. Банковская система Украины в начале 2011 года: ключевые тенденции развития : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rurik.com.ua>
2. Бюлетень Національного банку України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
3. Річний звіт Національного банку України за 2010 рік : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
4. Банковское реформаторство-2012: от А до Я : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.prostobankir.com.ua>
5. Итоги деятельности коммерческих банков Украины за 10 месяцев 2011 года : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rate.ua/analytics/itogi-deyatelnosti-kommercheskix-bankov-ukrainy/>

Глущенко А.С., Заїка А.М.

УДК 336.011:330.567.2

ГЕНЕЗА РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями.

Людина як об'єкт дослідження та кінцева мета наукових розвідок лише наприкінці ХХ ст. стає безпосереднім предметом дослідження вчених – економістів. Відповідно й поняття «фінанси домогосподарств» - відносно молода категорія у світовій та вітчизняній науковій думці. Проте економічні аспекти відносин між державою та громадянами, громадянами та суб'єктами господарювання розглядалися як окремими вченими так і науковими школами.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Фундатором досліджень домогосподарств є Г. Беккер[1], який вперше започаткував дослідження, що пояснювало закономірності поведінки людини, виходячи з економічного підходу. Вітчизняні науковці, С.І. Юрій [2] та Т.О. Кізіма [3] започаткували розкриття сутності фінансів домогосподарств та розкрили їх структуру. Н.В. Можайкіна [4] аналізувала домогосподарства як суб'єкт економіки, яка трансформується. Російська вчена Н.О. Пігалова [5] досліджувала сім'ю та домогосподарство у системі економічних відносин суспільного виробництва.

Невирішені проблеми, яким присвячена стаття.

Незважаючи на значну кількість наукових робіт у яких започатковано наукові розвідки домогосподарств, у сучасній науковій думці відсутні дослідження поняття «фінанси домогосподарств» як історичної категорії, що змінюється з часом.

Мета і завдання статті.

Основною метою дослідження є розкриття стадій розвитку фінансів домогосподарств у різних історичних формаціях. У відповідності до цього необхідно довести, що категорія «фінанси домогосподарств» є історичною категорією, яка змінюється у відповідності до умов суспільного життя.

Викладення основного змісту дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Важливі кроки, що передували категорії «фінанси домогосподарств» було зроблено при розкритті ринкової поведінки індивіда, споживання, динаміки доходів населення та індексу реальної заробітної плати, що включається у розрахунок індексу інфляції, бідності, споживчого кредитування, соціального захисту населення, пенсійного забезпечення.

Зрозуміло, що поняттям, яке об'єднує перераховані вище категорії є фінанси домогосподарств, тому подальший розвиток фінансової думки безпосередньо залежить від розкриття сутності та структури відносин, які сформували фінанси домогосподарств.

Розкриваючи історію становлення поняття «фінанси домогосподарств», слід зазначити, що їй передувала категорія «населення», яка є більш абстрактною у порівнянні з терміном «фінанси домогосподарств».

Досліджуючи відбиття у науковій думці становлення фінансів домогосподарств, необхідно ввести відповідну періодизацію, яка повинна поєднати історичні кроки розвитку з логічними етапами періодизації поняття, що розглядається. Основним науковим методом який дасть змогу отримати очікуваний науковий результат та виконати поставлене завдання, є метод єдності історичного та логічного. Застосування цього методу створює можливість класифікувати певні історичні етапи розвитку людського суспільства з їх відображенням у науковій думці та у цих межах виокремити ступінь та стан розкриття категорії «фінанси домогосподарств».

Застосуємо періодизацію історії способів виробництва людського суспільства, яка вперше з'являється у роботах К. Маркса та Ф. Енгельса та є доволі уживаною при дослідженні історії розвитку та становлення економічних та соціальних явищ та процесів. Відповідно до згаданої періодизації виокремлюють первіснообщинний, рабовласницький, феодальний та капіталістичний способи виробництва, відносно окремо стоїть азіатський спосіб виробництва, також досить відомою у наукових колах є періодизація історії

людства відповідно до типу залежності, відповідно до якої виділяють суспільства з особистою залежністю та суспільства з речовою залежністю. Остання періодизація є більш загальною та не враховує особливості кожного з способів виробництва, що входить у склад окремої формації.

Саме застосування методу єдності історичного і логічного дає можливість розпочати дослідження розвитку поняття «фінанси домогосподарств» з первіснообщинного ладу.

Вихідним моментом нашого дослідження є первісна тотожність усіх суспільних відносин у межах суспільної групи: племені, роду тощо. З подальшим розвитком людського суспільства відбувається руйнація первісної тотожності та формування протиріч.

Первісною формою нашого дослідження буде домогосподарство, при розгляді певного історичного етапу його необхідно буде доповнити фінансовою компонентою. «Фінанси» як історична категорія сформувалася в період наявності розгорнутої форми товарно – грошових відносин, у науковій думці термін «фінанси» вперше з'являється у XIII ст.

У первіснообщинній формі виробництва не існувало поняття «населення», бо його формування пов'язано з термінами «держава», «влада». Населення є дихотомічною категорією, яка протиставляється владним інститутам суспільства.

Відповідний науковий інтерес до розгляду первіснообщинного ладу при дослідженні історичних етапів розвитку категорії «фінанси домогосподарств» обумовлений тим, що зовнішньою формою прояву первісних відносин були саме протоформи домогосподарств – плем'я, рід, сімейна група. Можна зробити висновок, що держава сформувалася з протоформ домогосподарства.

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин державна політика та фінансові відносини обумовлюють економічну поведінку домогосподарств та фінансові відносини у домогосподарстві. Наведена вище теза дає змогу сформулювати основну гіпотезу дослідження – діалектика розвитку фінансів домогосподарств полягає у тому, що у вихідному моменті протоформи домогосподарств сформували інститути влади, державу та протягом тривалого проміжку часу обумовлювали їх економічну поведінку, на певному історичному етапі розвитку владні інститути починають головувати та обумовлюють економічну поведінку домогосподарств. Важливим механізмом впливу держави на домогосподарства є фінансові механізми за допомогою яких здійснюється безпосередній вплив держави на домогосподарства.

Аргументом на користь першої частини висунутої автором гіпотези є робота Ф. Енгельса «Походження родини, приватної власності та держави» у якій ґрунтовно досліджується шлях походження держави з родини через утворення приватної власності [6].

Друга частина гіпотези підтверджується роботами В.Н. Тарасевича, який доводить, що на певному етапі розвитку людського суспільства інстинкти людини можуть пригнічуватися на користь збереження інститутів для підтримання інституційного балансу [7].

Першою історичною формою людського суспільства є первіснообщинний лад. Незважаючи на історичну віддаленість цього етапу розвитку, у первісно суспільному ладі відбувається еволюція форм сім'ї. Форма родини, обумовлює побудову домогосподарства, тобто визначає поняття «родичі», «свої», «близькі люди». Еволюція форм сім'ї вносить діалектичну компоненту у дослідження внутрішнього формотворення категорії «домогосподарство», надаючи можливість досліджувати розвиток як безпосередньо домогосподарств так і їх фінансових відносин. У первісно суспільному ладі наукова думка не виокремлюється як авторське мислення, відбувається сумісне творення суспільних цінностей членами протодомогосподарських груп.

У період панування первісно суспільного ладу відбувається активне формування ціннісної структури суспільства, що у подальшому призведе до розвитку менталітету суспільства, тобто сукупності морально – етичних норм та цінностей. Незважаючи на відсутність персоніфікованих письмових наукових джерел, які відносилися б до того періоду, у етно – культурному розрізі наявність пам'яток культури підкреслює значення родини. Розвиток віри, релігії відбувається шанування предків та формування їх культури, через це у певній мірі пройшли усі народи, залишивши у спадок своїм нащадкам високу цінність сім'ї та сімейних зв'язків, що знаходять відповідне відображення у менталітеті та етнічних пам'ятках, епосі тощо.

На зміну первіснообщинному ладі приходять рабовласницький, який характеризується появою особливих засобів праці, що можуть розмовляти – рабів. Розрізняють античне рабство, яке було розповсюджене у Греції і Римі та патріархальне, що було поширене у більшості народів Європи, крім країн класичного античного рабства.

Рабовласницький спосіб виробництва сформувався шляхом розшарування первіснообщинного суспільства. Виділилася правляча верхівка – знать та вільні але не знатні члени суспільства. Раби не були членами суспільства, це споріднює як античне так і патріархальне види рабства.

Відмінність між ними полягає у тому, що у античній формі рабства раб виключений з будь – яких проявів суспільного життя – він лише трудова сила.

У патріархальній формі – раб є членом домогосподарства свого власника, правда його місце в ієрархії родини рабовласника – найнижче.

Саме з форми патріархального рабства у майбутньому розвивається феодальний спосіб виробництва. У античних суспільствах фізична праця вважалася негідною вільної людини тому виробництво на латифундіях Древнього Риму було побудовано виключно на праці рабів. Такий тип товарного виробництва було відновлено у новій історії на півдні Сполучених Штатів і лише Громадянська війна між Півднем та Північчю поклала край рабовласництву. З точки зору домогосподарств під час античної форми рабства домогосподарство володіє засобами виробництва і рабами, які безпосередньо працюють. Членами

домогосподарства є вільні люди, виключені з процесу виробництва, проте присвоюючи результати труда рабів. За часів античності грошові відносини досягають монетно – знакового ступеня, розвивалися форми лихварницького кредиту, податки, сформувалися основні інститути держави, народовладдя, права. Тобто існували усі передумови для розвитку фінансів домогосподарств. Розвивалась і наукова думка. Історичною пам'яткою є поеми Гомера у яких поряд з історичними подіями описується побудова рабовласницьких домогосподарств. У праці Гесіода знаходяться рекомендації стосовно господарства, яке засноване на праці рабів. Видатний мислитель античного світу Аристотель вважав, що рабство є природним, а люди не однакові за своєю природою [8]. У Древньому Римі статус рабів як «знаряддя праці, що розмовляє» закріплено у праці Варрона. Діонісій Галікарнаський надавав рекомендації щодо підбору рабів у домогосподарства, які ведуть товарне виробництво. Цицерон як видатний фахівець у римському праві розробляв питання правоздатності домогосподарств. З точки зору дослідження розвитку фінансів домогосподарств найбільш цікавими є праці Тіта Лівія, який досліджував приріст у домогосподарствах і відносив до нього врожаї, збільшення поголів'я сільськогосподарської худоби та зростання кількості рабів обумовлене їх народженням. За Тітом Лівієм, домогосподарство як господарююча одиниця може бути об'єктом застави, а його приріст має бути спрямований на сплату суми боргу [3]. Дослідження сучасних економічних форм рабської праці продовжено у XXI ст., так стаття Ю. С. Седої «Трудове рабство: основні причини види та наслідки» є свідченням, що навіть у сучасних формах вилегального господарювання виникає потреба у експлуатації рабської праці [9]

Логічний аналіз доводить, що патріархальне рабство передувало його розвинутій формі, проте у історії з падінням Римської Імперії антична форма рабовласництва змінилася на патріархальну у країнах Європи. Історичний шлях країн, що розвинулись до найвищої форми рабовласництва свідчить, що патріархальне рабство було попередньою формою. Межею у формах рабовласництва є перехід від натурального до товарного виробництва.

Натуральне господарювання і домогосподарства, що ведуть його, перш за все, опікуються власним виживанням, тому протиставлення рабовласник – раб згладжується. У історії повернення до натурального типу господарювання відбувається за часів раннього середньовіччя, що пов'язано з падінням Римської Імперії, великим переселенням народів, епідемією чуми тощо, тобто за часів відносного регресу. Відновлення розвитку суспільства пов'язане з новим способом виробництва – феодальним. Феодалізм є останнім історичним ладом у формації суспільств з особистою залежністю, у якому чітко виражене класове розшарування на феодалів та кріпаків – селян, що закріплене у відповідних суспільно – правових нормах. Основою побудови правовідносин феодалізму є право власності на землю. Земля належала феодалам, але працювали на ній кріпаки. У відповідності до поділу суспільства на два класи відбувається й розвиток їх фінансових відносин. На відмінність від рабовласницького ладу, у якому можливий лише єдиний тип домогосподарства, яке було засновано на праці рабів, за часів феодалізму чітко вирізняються дві форми домогосподарств. Феодалів – власників засобів виробництва і землі та селян – кріпаків, що примушувалися до праці на землях феодалів, не володіючи правами на неї.

У фінансових відносинах також чітко позначені обов'язки обох типів домогосподарств щодо сплати загальнодержавних податків та церковних десятин. Закріплення особистої залежності спостерігається у праві отримувати та користуватися позичковими коштами – це було можливо лише для класу феодалів.

У часи середньовіччя активно розвивається торгівля, підштовхуючи розвиток та формування кредитних відносин та банківництва. В обіг вводяться векселі – перші кредитні гроші. Банки поширюються, їх послуги стають дедалі доступнішими спочатку для знатних верств населення, а потім для усіх вільних людей.

Відбувається розбудова ринкових відносин, обумовлена розвитком товарного виробництва.

Великої зміни зазнає держава: на зміну античній демократії приходить монархія, поступово підсилюючись вона набуває форму абсолютної монархії. Держава стає головним елементом економічної системи. Державна влада починає регулювати економічну активність домогосподарств, основою суспільних інститутів стає підтримання усталеного розшарування суспільства.

Розвиток форм феодалізму відбувається шляхом зміни типу податі: від трудової до грошової. На останній стадії феодалізму, коли оброк селяни сплачують у грошовій формі відбувається руйнування феодальних відносин залишається лише невеликий крок до початку розвитку нового способу виробництва – капіталістичного.

Наукова думка часів середньовіччя зробила великі кроки вперед: від видатних особистостей – мислителів до наукових шкіл, виокремлюються власне економічні знання. Дослідники тих часів не приділяють великої уваги домогосподарствам, у куті зору науковців ринок, торгівля, сутність обміну товарів, джерела формування багатства. Основна ідея полягає у визначенні напрямків перебудови суспільства в інтересах держави. Наукові економічні школи цього періоду меркантилісти, камералістик та фізіократи.

Меркантилісти до представників яких відносяться Т. Ман, Ж.-Б. Кольбер та А. Серра розробляли так звану «доктрину торгового балансу», яка мала забезпечити приплив у країну золота та срібла, як передумови зростання національного багатства [10].

Камералісти: М. Оссе, Г. Обрехт та Й. Юсті досліджували формування державних фінансів з політичної точки зору, активно розроблялася ними теорія «поліцейської держави» як шлях до побудови міцної держави [11]

На погляди фізіократів, зокрема Ф. Кене та А. Р. Ж. Тюрго, які захищали «природний порядок» сільськогосподарської економіки, вбачаючи у фінансистах, торговцях та промисловцях непродуктивний – безплідний клас. Господарювання на землі, за думкою фізіократів, може створити «чистий продукт».

Прихильники цього напрямку ясно бачили зв'язок між зростанням добробуту домогосподарств та держави: «бідні селяни – бідне королівство, бідне королівство – бідний король» - такий епіграф виніс Ф. Кене у заголовок до своїх «Таблиць», простеживши логічний ланцюг створення багатства між усіма верствами суспільства [12].

Підводячи підсумок дослідженню історичних форм суспільств, що засновані на особистій залежності необхідно зазначити, що протягом їх існування домінує патріархальна моногамна родина на чолі якої знаходиться чоловік. Жінки обмежуються у правах, у родині чітко визначено право спадщини та обов'язки усіх членів родини.

Розбудова фінансових відносин, що характеризують діяльність домогосподарств відбувається при переході до суспільств з речовою залежністю. У наукових працях цей тип суспільства називають «капіталістичним ладом», або «розгорнутим ринковим порядком» - за Ф. А. Хайеком.

У суспільстві сформоване протиріччя між капіталом та найманою працею. З одного боку особисто вільні, але відчужені від засобів праці наймані працівники, а з іншого боку – власники засобів виробництва, які самі на них не працюють. Вперше дохід домогосподарств почав залежати не тільки від трудових зусиль їх членів, а насамперед, від ринкової вартості товару «робоча сила».

В умовах нового суспільного типу виробництва відбувається заперечення поліфункціональної природи праці, шляхом пригнічення та зведення нанівець функцій, які спрямовані на розвиток людської особистості та надання гіпертрофированої значущості здатності праці створювати речове багатство та прибуткову вартість.

У відповідності до цього змінюються й відносини у домогосподарстві: головувати починають саме фінансові відносини, пов'язані з формуванням, використанням, розподілом та перерозподілом фінансових ресурсів домогосподарства. У відповідності до цього змінюється й характер стосунків між членами домогосподарства: на перший план виходять ті члени домогосподарства, які включені у процес продажу своєї робочої сили, отримуючи заробітну плату від її продажу.

Вперше відбувається руйнування сумісності членів домогосподарства – домогосподарство було спільною групою, що сумісно отримувала й витратила дохід. При новому способі виробництва доходи персоніфікуються, стають особистими, (робітник, який продає свою працю виступає як особистість, а не як представник домогосподарства), проте витрати залишаються сумісними. Такий спосіб формування та використання доходів створює стимули для зростання соціальної, економічної та трудової активності тих з членів домогосподарства, які до тих пір знаходилися на утриманні, насамперед це стосується жінок, які з розвитком нового способу виробництва активно повели боротьбу за свої права. Кожен з працездатних членів домогосподарства прагне отримувати як персональні доходи так і здійснювати особисті витрати на свій власний розсуд, зазнає трансформації й категорія багатства – воно набуває якості однієї з характеристик особистості як її успішності у суспільстві та соціальної значущості. У розгорнутому типі ринкової економіки не знатність роду та особисті чесноти є виміром соціального успіху.

Соціальні відносини уречевлюються у фінансових потоках. Фінанси стають комунікаційним механізмом, що відображає відносини у суспільстві. Дедалі не родина, а особистість стає основою побудови домогосподарства.

Зазначимо, що змінюється значущість домогосподарства від основної економічної та господарської одиниці у докапіталістичних формаціях до допоміжної у індустріальну епоху, у якій основою є виробництво. Домогосподарство починає відігравати «відновлювальну» функцію для товару «робоча сила». У цьому сенсі домогосподарства як об'єкт дослідження на деякий час випадають з зору науковців, досліджувалися соціальні ролі членів домогосподарств. Видатним вченим – мислителем того періоду був К. Маркс.

Значення теорії К. Маркса полягає у розробці класового підходу, що на довгі роки став догмою вітчизняних дослідників, які вважали, що усі економічні й фінансові відносини у суспільстві можна пояснювати, відштовхуючись виключно від класового підходу. Дослідження економічних процесів виходячи з класового розшарування суспільства дає змогу розкривати динаміку розвитку суспільства спираючись на діалектичний розвиток зростання антагонізму між протилежними класами. На певному етапі зазначений підхід є прогресивним при дослідженні й домогосподарств, їх економічна поведінка залежить від класу до якого належать представники домогосподарства. Проте з часом у економічній системі відбуваються певні зміни, вона ускладнюється та протиріччя між антагоністичними класами децю маскується.

Розвиток соціального захисту, посилення індивідуалізації у отриманні доходів остаточний перехід до нуклеарної родини значною мірою ускладнює фінансові відносини домогосподарств. Змінюється тип економічної системи – вона переходить до постіндустріального етапу розвитку. Підсилюються та виходять на перший план фінансові відносини суспільства.

Змінюються фінансові відносини у самому домогосподарстві – на сучасному етапі кожен з членів домогосподарства має змогу отримувати індивідуалізовані доходи: від допомоги при народженні дитини до пенсій та одноразової допомоги при похованні – суспільство стає посередником у фінансових відносинах домогосподарства, індивідуалізуючи їх доходи. Відтепер не тільки домогосподарство, а й бюджет держави регулює фінансові відносини між його членами.

Від виключно внутрішньої, прихованої форми розподілу й перерозподілу фінансових потоків у домогосподарстві їх фінансові відносини набувають зовнішньої, суспільної форми та стають невід'ємною сферою фінансових відносин.

Висновками та перспективами подальшого розвитку досліджуваної проблеми є:

- проведено дослідження розвитку фінансів домогосподарств у різних історичних формаціях;
- доведено, що категорія «фінанси домогосподарств» є історичною категорією, яка змінюється у різних умовах суспільного життя;
- обґрунтовано суспільний характер формування фінансових відносин між членами домогосподарства, які з розвитком сучасної форми системи господарювання набувають індивідуалізований, суспільний характер;
- у подальших наукових розвідках необхідно поглибити дослідження структури фінансових відносин у домогосподарствах, визначити динаміку формування їх доходів і провести категоріальне розмежування між поняттями «населення» та «родина».

Джерела та література:

1. Беккер Г. С. Человеческое поведение: экономический подход / Г. С. Беккер ; сост., науч. ред. пер., авт. послесл. Р. И. Капелюшников; [пер. с англ.]. – М. : ГУ ВШЭ, 2003. – 670 с.
2. Фінанси : підруч. / за ред.: С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.
3. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку / Т. О. Кізіма – К. : Знання, 2010. – 431 с.
4. Можайкіна Н. В. Домогосподарства як суб'єкт економіки, яка трансформується : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / Н. В. Можайкіна. – Харків, 2008. – 18 с.
5. Пигалова Н. А. Семья и домохозяйство в системе экономических отношений общественного производства : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 «Экономическая теория» / Н. А. Пигалова. – Кострома, 2000. – 143 с.
6. Маркс К. Избранные произведения : в 3-х т. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М. : Политиздат, 1986. – Т. 3. – 639 с.
7. Тарасевич В. Н. О некоторых закономерностях институциональных изменений / В.Н. Тарасевич // Наукові праці ДонНТУ. – 2008. – Вип. 34-1. – С. 30-36.
8. Валлон А. История рабства в античном мире. / А.Валлон // - Смоленск: Русич, 2005. - 640 с, ил.
9. Седая Ю. С. Трудовое рабство: основные причины, виды и последствия : [Электронный ресурс] / Ю. С. Седая. – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VMSU/2008-02/08yussioya.htm.
10. Андрианов В. Д. Теория меркантилизма в Западной Европе и России : [Электронный ресурс] / В. Д. Андрианов. – Режим доступа : <http://andrianov.viperson.ru/data/200804/teorijmerkantilizma.pdf>.
11. Стариков Ю. Н. Курс общего административного права : в 3 т. / Ю. Н. Стариков. – М. : НОРМА, 2002. – Т. 1 : История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. – 728 с.
12. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / М. Блауг. – М. : "Дело Лтд", 1994. – 720 с.

Даниленко С.В.**УДК 005.71****АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ПІДПРИЄМСТВ**

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Організаційні перетворення можуть бути різноманітними (реструктуризації, реорганізації, реформування, реінжинірингу) залежно від цілей, масштабів перетворень, характеру та рівня прояву. Сучасні підприємства функціонують та розвиваються в умовах динамічного конкурентного середовища та нестабільного фінансово-економічного простору, тому потреба в своєчасній адаптації є нагальною, а постійні організаційні перетворення стають управлінським інструментарієм підтримки та формування бажаного фінансово-економічного стану підприємств. При аналізі організаційних перетворень постає проблема, пов'язана з обґрунтуванням доцільного аналітичного забезпечення моніторингу результатів перетворень, визначення ступеня реалізації змін, готовності підприємств до подальших змін: яку саме методику або методичний підхід обрати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широкому спектру проблем підприємства щодо організаційних перетворень присвячено наукові праці видатних закордонних вчених, у роботах яких перетворення пов'язані з еволюційним характером розвитку організацій і спрямовані на забезпечення їх ефективності в короткостроковому та довгостроковому періодах. Однак слід підкреслити, що економічні умови функціонування вітчизняних підприємств суттєво відрізняються від міжнародної практики, що обумовлює необхідність проведення системних досліджень і на цій основі постійного вдосконалення теоретичних основ управління вітчизняними підприємствами.

Серед вітчизняних та російських вчених питання управління організаційними перетвореннями досліджують М. Д. Аїстова, А. А. Алпатов, Л. К. Глиненко, В. Н. Гриньова, С. Б. Довбня, Є. В. Лужко, І. І. Мазур та ін. Сучасні теоретичні дослідження розкривають концепції, методи організаційних перетворень, передумови, що їх обумовлюють, стратегічні аспекти. Разом з тим недостатньо приділено уваги моніторингу цих процесів, виміру показників їх ефективності. Відсутність єдності у підходах щодо оцінювання організаційних перетворень підприємств та організацій обумовлює необхідність проведення